

ॐ

संस्कृतभारती (उत्तरतमिल्लाडु)

पत्राचारद्वारासंस्कृतम्

परीक्षा – शिक्षा

उत्तरदीपिका

Min. Pass marks – 40/100

प्रथमो भागः

I (अ) अधः दत्तानां कृदन्तानाम् इतरे वचनरूपे लिखत । (6)

एकवचनम् द्विवचनम् बहुवचनम्

१) गृह्णन् गृह्णन्तौ गृह्णन्तः

२) अधीयानस्य अधीयानयोः अधीयानानाम्

३) विद्यमानाम् विद्यमाने विद्यमानाः

४) हे पचन्ति हे पचन्त्यौ हे पचन्त्यः

५) गच्छते गच्छद्भ्याम् गच्छद्भ्यः

६) क्रीडति क्रीडतोः क्रीडत्सु

(आ) आवरणे दत्तस्य क्रियापदस्य उचितं शतृ / शानच् प्रत्ययान्तं रूपं रिक्तस्थाने लिखत (10)

१) नलिकातः जलं प्रवहत् अस्ति । (प्रवहति)

२) _____ महिलासु वसन्ती चतुरतमा अस्ति । (स्पर्धते) स्पर्धमानासु

३) _____ बालकेषु महेशः प्रथमः । (धावति) धावत्सु

- ४) _____ चोरं जनाः गृहीतवन्तः । (पलायते) पलायमानं
- ५) गृहे _____ पेटिकायाः धनम् आनय । (वर्तते) वर्तमानायाः
- ६) निद्रां _____ पुत्रान् अम्बा उत्थापितवती । (करोति) कुर्वतः
- ७) _____ शुनकात् शिशुः भीतः । (भषति) भषतः
- ८) मातामही _____ स्वप्नं दृष्टवती । (शेते) शयाना
- ९) मार्गे _____ तया अकस्मात् पादवेदना अनुभूता (चलति) । चलन्त्या
- १०) _____ रोगात् वृद्धः क्षीणः जातः । (वर्धते) वर्धमानात्

(इ) सति-सप्तमी प्रयोगं कृत्वा वाक्यानि लिखत ।

(3)

१) गुरुः भुञ्जानः आसीत् । शिष्यः वीजितवान् ।

गुरौ भुञ्जाने सति शिष्यः वीजितवान् ।

२) माता गृहं प्रत्यागतवती । वृष्टिः आरब्धा ।

मातरि गृहं प्रत्यागतवत्यां सत्यां वृष्टिः आरब्धा ।

३) यदा कर्मकरः कूपात् जलम् उद्धरन् आसीत् तदा गृहस्वामी आगतवान् ।

कर्मकरे कूपात् जलम् उद्धरति सति गृहस्वामी आगतवान् ।

(ई) सन्धिं कृत्वा सन्धिनाम लिखत । (पञ्चानाम्)

(5)

१) योगः + उच्यते २) सम्राट् + हसति ३) अपरस्मिन् + अहनि

४) सङ्गाः + तेषु ५) षट् + मासाः ६) षट् + अङ्गानि

पदम्

सन्धिनाम

१) योग उच्यते	विसर्गस्य लोपः
२) सम्प्राड्वसति	पूर्वसवर्णसन्धिः
३) अपरस्मिन्नहनि	ङमुडागमसन्धिः
४) सङ्गास्तेषु	विसर्गस्य सकारादेशः
५) षण्मासाः	अनुनासिकसन्धिः
६) षडङ्गानि	जश्त्वसन्धिः

(उ) सन्धिं विभज्य सन्धिनाम लिखत । (पञ्चानाम्) (5)

१) सच्छीलम्	२) मातुराज्ञा	३) धनुष्टङ्कारः	४) संल्लापः
५) उच्चारणम्	६) षट्सप्ततिः		

सन्धि-विभागः

सन्धिनाम

१) सत् + शीलम्	छत्वम्
२) मातुः + आज्ञा	विसर्गरेफः
३) धनुस् + टङ्कारः	ष्टुत्वम्
४) सं + लापः	परसवर्णसन्धिः
५) उत् + चारणम्	श्रुत्वम्
६) षड् + सप्ततिः	चत्त्वम्

ऊ) एतानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत । (पञ्चानाम्) (5)

- १) शयानः २) खादन्तम् ३) द्रक्ष्यामि ४) ऊढ्वा ५) उच्यताम् ६) द्रष्टव्यः

ऋ) उचितं कृदन्तरूपं / लकाररूपं लिखत ।

(5)

- १) वृक्षात् पर्णैः _____ । (पत् - भावे) पत्यते
- २) अद्य अहम् नाटकं _____ । (दृश् - विधिलिङ्) पश्येयम्
- ३) कविना कविता _____ । (पठ् - अनीयर्) पठनीया
- ४) सम्यक् _____ गायकं सर्वे श्लाघितवन्तः । (गै - क्तवतु) गीतवन्तं
- ५) बालिका पितरौ _____ विद्यालयं गच्छति । (प्र + णम् - ल्यप्) प्रणम्य
- ६) सैनिकाः देशहितार्थं प्राणान् _____ सिद्धाः भवन्ति । (त्यज - तुमुन्) त्यक्तुं
- ७) भक्तः देवम् _____ । (वन्द् - लङ्) अवन्दत
- ८) आकाशे वेगेन _____ विमानं पश्य । (गम् - शतृ) गच्छत्
- ९) श्रोता कथां _____ । (श्रु - लट्) शृणोति
- १०) पण्डितेन पुष्पाणि _____ । (आ + नी - क्त) आनीतानि

ऋ) उचितं पदम् (✓) इति चिह्नेन अङ्कयत ।

(5)

✓

उदा : - कर्तृपदम्- एकवचनम्- पुं. (कः / कम् / केन)

- १) " न " इति (निषेधार्थकपदम् / क्रियापदम् / नामपदम्)
- २) स्याम इति पदम् (स्मृ धातुः / अस् धातुः / सृ धातुः)
- ३) धनुः इति पदस्य पर्यायवाचकपदम् (शरः / चापः / तूणीरः)

४) मधुर (विशेष्यम् / अव्ययम् / विशेषणम्)

५) कृ धातोः आत्मनेपदिरूपम् (कुरुते / कुर्यात् / कुरुथः)

लृ) मेलयत, रिक्तस्थाने उत्तरं च लिखत । (5)

१) अणिमा	दानवः	१) अणिमा	सिद्धिः
२) मूकः	अर्जुनः	२) मूकः	दानवः
३) अवतारः	सिद्धिः	३) अवतारः	कूर्मः
४) चिरजीवी	कूर्मः	४) चिरजीवी	हनूमान्
५) कपिध्वजः	हनूमान्	५) कपिध्वजः	अर्जुनः

ए) साधु (✓) / असाधु (X) इति लिखत । (5)

- १) सर्वान् अवस्थितान् बन्धून् समीक्ष्य धार्तराष्ट्रः परया कृपया आविष्टः अभूत् ।
(___X___)
- २) अर्जुनः इन्द्रकीलपर्वते तपः आचरितवान् । (___✓___)
- ३) मानुषराक्षकाः परहितं निरर्थकं घ्नन्ति । (___X___)
- ४) काषायरसम् आसाद्य जलम् अतीव स्वादु विन्दते । (___✓___)
- ५) मनः एव इन्द्रियाणां प्रवर्तने कारणम् । (___✓___)

द्वितीयः भागः - संस्कृतभाषया उत्तराणि लिखत ।

(उत्तराणि उत्तरपत्रे लिखत)

II अ) एकेन वाक्येन उत्तरं लिखत । (पञ्चानाम्) (5)

- १) रावणः पूर्वजन्मनि कः आसीत् ? काव्यकथा पाठः १
- २) दुर्योधनः मित्राणि बन्धून् च कथं पश्यति ? काव्यकथा पाठः ६
- ३) धर्मराजस्य भीतिः का ? काव्यकथा पाठः २
- ४) विवेकिनः किम् इच्छन्ति ? काव्यकथा पाठः ९
- ५) कुत्र युद्धावकाशः भविष्यति इति उद्धवः उक्तवान् ? काव्यकथा पाठः ३
- ६) कुत्र केषां विशेषप्रीतिः भवति ? काव्यकथा पाठः ७
- ७) शिवः युद्धार्थं कं कं प्रेषितवान् ? काव्यकथा पाठः १०

आ) एकं विषयमधिकृत्य ६-८ वाक्यैः संस्कृतेन प्रबन्धं लिखत । (5)

संस्कृताध्ययनेन मम जीवनस्य परिवर्तनम्
अथवा
दीपावलीपर्व

इ) प्रश्नस्य उत्तरं ४-५ वाक्यैः वर्णयत (संस्कृतेन) । (3)

मन्त्रालोचन-समये ज्ञानवृद्धः उद्धवः किं कथितवान् ? पाठः ३
अथवा
इन्द्रः अर्जुनाय कम् उपदेशमकरोत् ? पाठः ९

(ई) ससन्दर्भं विवृणुत । (संस्कृतेन) (द्वे एव) (6)

१) " वराहं हन्तुं मम अधिकारः अस्ति एव । " काव्यकथा पाठः १०

२) " श्रीकृष्णः एव सर्वोत्तमः पूजार्हः । "

काव्यकथा पाठः ५

३) " देवेन्द्रस्य सन्देशं गृहीत्वा आगतोऽस्मि । "

काव्यकथा पाठः १

उ) गद्यांशं पठित्वा संस्कृतेन उत्तरं लिखत ।

(5)

वयं यस्मिन् देशे जन्म प्राप्नुमः सा जन्मभूमिः जननी इव पूजनीया सम्माननीया च । स्वदेशं प्रति भक्तिः सर्वासु भक्तिषु श्रेष्ठा उच्यते । अनया देशभक्त्या प्रेरिताः बहवः भारतीयाः स्वातन्त्र्य-सङ्ग्राम-समये "नैजं सर्वं ददामि" इति मत्वा मातृभूमेः कृते आत्मसमर्पणं कृतवन्तः । झांसीश्वरी लक्ष्मीबाई, वेलुनाच्चियार्, वीरपाण्ड्यकट्टबोम्मन् प्रभृतयः देशहितार्थं त्यक्तप्राणाः जाताः । एतैः प्रेरिताः असङ्ख्याकाः युवकाः अपि तान् अनुसरन्तः स्वातन्त्र्यार्थं त्याग-बलिदानादिकं कृतवन्तः ।

एतादृशानां स्वातन्त्र्यवीराणां राष्ट्रभक्तिमयं जीवनं सम्प्रति बहुजनैः न दृष्टं स्यात् । तेषु राष्ट्रभक्तिं राष्ट्राभिमानं च जागरितुं स्वातन्त्र्योत्सवः गणराज्योत्सवः इत्यादयः आचर्यन्ते । स्वातन्त्र्यभारतस्य पञ्चसप्ततितमवर्षम् अमृतमहोत्सवः इति नाम्ना उत्साहेन आचरितः । "गृहे गृहे त्रिवर्णध्वजः" इति अभियानमपि प्राचलत् । राष्ट्रस्य त्रिवर्णध्वजः केवलं वस्त्रखण्डः न । उडुयमान-त्रिवर्णध्वज-दर्शनेन देशवासिभिः स्वातन्त्र्य-सङ्ग्रामस्य घटनाः स्मर्यन्ते । अपि च जनानां मनस्सु स्वदेशं प्रति अभिमानः प्रीतिः च वर्धते ।

राष्ट्रतः अहं किं प्राप्नुयाम् इति चिन्तनस्य अपेक्षया राष्ट्राय मया किं कर्तुं शक्येत इति चिन्तनं राष्ट्रवासिषु भवेत् ।

१) राष्ट्रभक्तेः राष्ट्राभिमानस्य च जागरणाय के उत्सवाः आचर्यन्ते ?

.....स्वातन्त्र्योत्सवः गणराज्योत्सवः इत्यादयः आचर्यन्ते ।

२) स्वातन्त्र्य-संग्रामे प्राणान् त्यक्तवतोः नामनी लिखत ।

वेलुनाच्चियार्, वीरपाण्ड्यकट्टबोम्मन्

३) राष्ट्रवासिषु कीदृशं चिन्तनं भवेत् ?

राष्ट्रतः अहं किं प्राप्नुयाम् इति चिन्तनस्य अपेक्षया राष्ट्राय मया किं कर्तुं शक्येत इति चिन्तनं भवेत् ।

४) एकं शत्रु-प्रत्ययान्त-पदं एकं शानजन्त-पदं च चित्वा लिखत । उडुयमानम्, अनुसरन्तः

५) "बहुजनैः न दृष्टम्" । - कर्तरि-वाक्यं लिखत । बहुजनाः न दृष्टवन्तः ।

तृतीयः भागः (संस्कृत/ तमिल् /आङ्ग्लभाषया उत्तरं लिखत ।)

III (अ) अन्वयरचनां, तात्पर्यं च लिखत । (एकस्य श्लोकस्य)

(6)

(अन्वयरचनां संस्कृतेन लिखत ।) (3+3)

अपर्याप्तं तदस्माकं बलं भीष्माभिरक्षितम् । अन्वयरचना पाठः ४

पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमाभिरक्षितम् ॥

अथवा

पश्यैतां पाण्डुपुत्राणाम् आचार्य महतीं चमूम् । अन्वयरचना पाठः २

व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥

(आ) सन्धिच्छेदं प्रदर्श्य प्रतिपदार्थं तात्पर्यं च लिखत । (एकस्य सुभाषितस्य) (6)

(2+2+2)

सत्यं तपो ज्ञानमहिंसा च विद्वत्प्रणामं च सुशीलतां च । पाठः ७

एतानि यो धारयते स विद्वान् न तत्र शास्त्राध्ययनं हि कारणम् ॥

(अथवा)

कदर्थितस्यापि हि धैर्यवृत्तेः न शक्यते धैर्यगुणः प्रमार्ष्टुम् । पाठः ६

अधोमुखस्यापि कृतस्य वह्नेः नाधः शिखा यान्ति कदाचिदेव ॥

(इ) एकं न्यायं विवृणुत ।

(2)

१) बकबन्धप्रयासन्यायः पा १० २) अरुन्धतीप्रदर्शनन्यायः पा ६

३) काकतालीयन्यायः पा १

ई) पठितस्य सुभाषितस्य आधारेण ४-५ वाक्यैः उत्तरं लिखत । (3)

१) मनस्वी कार्यार्थी न दुःखं गणयति न च सुखं इति कैः उदाहरणैः निरूपयति
सुभाषितकारः ? सुभाषितम् पा. ५

अथवा

२) “ एतत् त्रयं जगति पुण्यकृतो लभन्ते । ” किं तत् त्रयम् ? विवृणुत ।

सुभाषितम् पा. ४

(उ) एकस्याः प्रहेलिकायाः उत्तरम् अर्थं च लिखत ।

(3)

का कान्ता कालियारातेः पुनरर्थे किमव्ययम् । पाठः १०
किं वन्द्यं सर्वदेवानां फलेषु किमु सुन्दरम् ॥

(अथवा)

राज्ञः सम्बोधनं किं स्यात् ? सुग्रीवस्य तु का प्रिया ? पाठः ५
अधनास्तु किमिच्छन्ति ? आर्तैः किं क्रियते वद ॥

(ऊ) एकस्याः सूक्तेः अर्थं लिखत ।

(2)

॥ सत्यार्जवे धर्ममाहुः परं धर्मविदो जनाः ॥ पाठः ११

(अथवा)

॥ सतां हि सन्देहपदेषु वस्तुषु प्रमाणम् अन्तःकरणप्रवृत्तयः ॥ पाठः १

जयतु संस्कृतम्

जयतु भारतम्